

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

**Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)**

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη ζωή στη Γη ο άνθρωπος ελάχιστα την σέβεται, η ζωή όμως σε άλλους κόσμους διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία του. Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι; Ίσως όλα μαζί, **ταυτόχρονα** όμως κι ένα βαθύ αίσθημα μοναξιάς. Άλλωστε τη ζωή του εδώ ο άνθρωπος την έχει καταστήσει πιεστική και ανούσια. Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες και τα μακρινά άστρα. Ακόμη όμως και αν δεχθούμε με αισιοδοξία ότι η ζωή δεν ανθίζει μόνον στη Γη, αλλά ότι αφθονεί στο Σύμπαν, ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας ορθώνεται. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί –όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας– ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.

Με τη ζωή λοιπόν στο Σύμπαν είναι αδύνατο να επικοινωνήσουμε, η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει. Η ζωή εδώ, σ' έναν μικρό και πανέμορφο πλανήτη, ανέδειξε ύστερα από σιωπηλές διεργασίες που διήρκεσαν δισεκατομμύρια χρόνια μια θαυμαστή ποικιλία έμβιων όντων. Οι θάλασσες και τα δάση της Γης, τα βουνά και οι πεδιάδες της αποκαλύπτουν κάθε στιγμή τη γοητεία που κρύβουν τα χιλιάδες όμοια ή ανόμοια δημιουργήματα της εξελίξεως. Η ανεμώνη και το δελφίνι, ο αίλουρος αλλά και ο γυπαετός, τα ανθρώπινα όντα στις πολλαπλές φυλετικές τους παραλλαγές, είναι δίπλα μας, συμμετόχα του ίδιου πλανήτη και του μέλλοντός του.

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και **γέννησε** αριστουργήματα στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπάρξεως.

Είναι λοιπόν καιρός να κατανοήσει ο άνθρωπος ότι η ζωή αλλού ίσως υπάρχει, αλλά η προσδοκία να την συναντήσει δεν θα πραγματοποιηθεί εύκολα. Η ζωή όμως στη Γη ανθίζει ακόμα και τον περιμένει. Αν όσο είναι ακόμα καιρός τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή, το φυτικό και ζωικό της θαύμα, τον Άλλο και τους άλλους, ίσως **αισθανθεί** λίγο πιο άξιος έποικος της Γης.

Έτσι είναι σοφότερο να εξαντλήσουμε τις προσπάθειες για καλύτερη επικοινωνία, εδώ στη Γη. Το περίεργο ωστόσο είναι ότι, όσο η επικοινωνία αυτή πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί. Φαίνεται ότι αυτό που απαιτείται είναι κάτι περισσότερο από την τεχνολογική έκρηξη της εποχής: απαιτείται βαθύτερη παιδεία και ουσιαστικότερες αξίες του πολιτισμού. Οι εφιάλτες, άλλωστε, από τα περιβαλλοντικά προβλήματα **πληθαίνουν**, και η Γη δεν φαίνεται να αντέχει για καιρό ακόμα την αφροσύνη μας.

Σημασία επομένως δεν έχει να συναντηθούμε –αν ποτέ συναντηθούμε– στο πολύ μακρινό μέλλον με κάποια όμοια ή ανόμοια με μας δημιουργήματα της εξελίξεως. Το σπουδαίο

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

θα ήταν να μπορούμε τότε να υπερηφανευθούμε, σε χιλιάδες ή εκατομμύρια χρόνια, ότι το ανθρώπινο είδος έχει κατακτήσει υψηλά επίπεδα ισότητας και αξιών, και ότι οι πόλεμοι έχουν εκλείψει και ότι η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής, έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση ή την ατμόσφαιρά της, και είναι πάλι ένας πανέμορφος πλανήτης. Διάσπαρτα άλλωστε, εδώ ή εκεί, θα βρίσκονται πάντοτε τα επιτεύγματα των σπουδαίων πολιτισμών, που αιώνες τώρα συνοδεύουν τη διαδρομή του ανθρώπου.

Η «εξωγήινη μοναξιά», λοιπόν, δεν φαίνεται ότι θα εγκαταλείψει εύκολα τον άνθρωπο. Η γήινη του ωστόσο μοναξιά, που είναι επικίνδυνη και πιο **ανάλητη**, είναι μεγάλη ανάγκη να απαλυνθεί. Τότε θα αναδειχθεί η μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, και η αναζήτηση της εξωγήινης ζωής θα αποκτήσει άλλο περιεχόμενο και νόημα.

Γιώργος Γραμματικάκης, Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής.
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013. 2^η έκδοση (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «...**όσο η επικοινωνία [...] πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί**».

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της τρίτης παραγράφου του κειμένου: «**Αποκαλύπτεται όμως...υπάρξεως**».

Μονάδες 3

β) Να βρείτε μέσα στο κείμενο τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ταυτόχρονα, γέννησε, αισθανθεί, πληθαίνουν, ανάλητη

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ανούσια, εμφανίζεται, ανέφικτη, πυκνώνει, υψηλά

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού («**Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι;**») (μονάδες 3), καθώς και της διπλής παύλας («**-όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας-**») που υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (μονάδες 2).

Μονάδες 5

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- β) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στο απόσπασμα που ακολουθεί: «**Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες**».

Μονάδες 3

- Γ1. Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου σας να εκθέσετε τις απόψεις σας σχετικά με:
- α) τις επιπτώσεις που έχει προκαλέσει η έλλειψη σεβασμού του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον και
- β) τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τη σχέση του με αυτό (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα Ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2013
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
(ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ)**

A1.

Ο συγγραφέας αναφέρεται στην αντιφατικότητα του σημερινού ανθρώπου, που, ενώ είναι ικανός για μεγάλα επιτεύγματα, δε σέβεται τη ζωή στη γη. Αρχικά, εστιάζει στην περιέργειά του για διαπλανητικά ταξίδια που πιθανολογεί ότι πηγάζει από μια πληκτική ζωή στη γη, με τα θαυμαστά της ωστόσο δημιουργήματα. Ο άνθρωπος, ανώτερος από τα υπόλοιπα όντα, χρησιμοποιεί διπλά τη δύναμή του διαπρέποντας στον επιστημονικό και πνευματικό τομέα, αλλά ταυτόχρονα εξυπηρετώντας τα υλιστικά του συμφέροντα με δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Γι' αυτό ο συγγραφέας θεωρεί επιτακτική ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος τη ματαιότητα της εξωγήινης ύπαρξης και να κάνει τη ζωή του καλύτερη ενώνοντας τις δυνάμεις του με το συνάνθρωπό του. Προτροπή του συγγραφέα είναι να δοθεί προτεραιότητα στην προβληματική λόγω τεχνολογίας ανθρώπινη επικοινωνία, γιατί μόνο έτσι θα διατηρηθούν στους αιώνες οι αξίες της ισότητας, της δικαιοσύνης και του σεβασμού.

B1.

Τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα προκάλεσαν μια πρωτόγνωρη επανάσταση στον τομέα της επικοινωνίας, γι' αυτό και τα εμπιστεύονται εκατομμύρια χρήστες. Ωστόσο πρόκειται για ψευδαίσθηση επικοινωνίας, η οποία αδυνατεί να δώσει ουσιαστικές απαντήσεις στις αναζητήσεις του σύγχρονου ανθρώπου, που σήμερα περισσότερο από ποτέ έχει ανάγκη το συνάνθρωπο. Είναι βέβαια θελκτικά και μαγευτικά τα ηλεκτρονικά μέσα με τις απεριόριστες δυνατότητες και τις ωφέλιμες υπηρεσίες, αλλά δεν παύουν να είναι μηχανήματα και στη χρήση τους ο άνθρωπος θυσιάζει πολύτιμο ελεύθερο χρόνο. Και κυρίως θυσιάζει την άμεση επαφή, την κατά πρόσωπο

επικοινωνία με το συνάνθρωπο. Το δυστύχημα λοιπόν είναι πως το τελειότερο μέσο που δημιούργησε, για να έρθει σε στενότερη επαφή με το συνάνθρωπο, απειλεί να τον υποκαταστήσει. Γι' αυτό είναι ανάγκη ο άνθρωπος να κατανοήσει ότι την πραγματική επικοινωνία θα τη βρει ενισχύοντας τη συλλογική του συνείδηση και απλώνοντας το χέρι στο συνάνθρωπο.

B2. α)

Θεματική πρόταση: «Αποκαλύπτεται όμως ... διπλή υπόσταση».

Σχόλια / Λεπτομέρειες: «Από τη μια ... των συμφερόντων του».

Πρόταση κατακλείδα: «Η υπερφίαλη ... δικής του υπάρξεως».

B2. β)

1. η ζωή δεν ανθίζει μόνο στη Γη (1^η παράγραφος)
2. γέννησε αριστουργήματα στο λόγο και στην τέχνη (3^η παράγραφος)
3. βαθύτερη παιδεία (5^η παράγραφος)
4. έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση ή την ατμόσφαιρά της (6^η παράγραφος)

Εναλλακτικά

- ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του (3^η παράγραφος)
- η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει (2^η παράγραφος)

B3. α)

ταυτόχρονα: συγχρόνως / παράλληλα

γέννησε: δημιούργησε

αισθανθεί: νιώσει

πληθαίνουν: αυξάνουν

ανάληπτη: αναίσθητη / απαθής

B3.β)

ανούσια: σημαντική / ουσιώδης

εμφανίζεται: χάνεται / εξαφανίζεται

ανέφικτη: δυνατή / εφικτή

πυκνώνει: αραιώνει

υψηλά: χαμηλά

B4. α)

- Με το ερωτηματικό που θέτει ο συγγραφέας επιδιώκει να προβάλει για τον αναγνώστη το κεντρικό θέμα του δοκιμίου του και να μοιραστεί τον προβληματισμό του. Επειδή το δοκίμιο είναι συνήθως κείμενο εκτενές, η τεχνική των ερωτημάτων από τον συγγραφέα "αιχμαλωτίζει" την προσοχή του αναγνώστη, ώστε να παρακολουθεί καλύτερα τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα. Με το ερώτημα επίσης τονίζεται ο χαρακτήρας του δοκιμίου ως διάλογος μεταξύ του συγγραφέα και του αναγνώστη.
- Με τη διπλή παύλα δηλώνεται ότι η φράση έχει παρενθετικό (διευκρινιστικό) νόημα και πρέπει να διαβαστεί σε χαμηλότερο τόνο.

B4. β)

«Από την άλλη, από τον ίδιο τον άνθρωπο σφραγίζεται η ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιούνται τα υλικά αγαθά και συντηρούνται η αδικία και οι ανισότητες».

Γ1. (Οι μαθητές μπορούν να συνδυάσουν τις ιδέες του διαγράμματος και να συνθέσουν παραγράφους σύμφωνα με το προσωπικό ύφος συγγραφής)

Επιστρέφοντας στην αγκαλιά της φύσης

Ο σύγχρονος άνθρωπος στάθηκε αγνώμων απέναντι στη ζωοδότρα φύση. Στην προσπάθειά του να την υποτάξει, να τη δαμάσει, έφτασε στην υπερβολή. Πίστεψε ότι είναι υπεράνθρωπος, έγινε αφύσικος, προέβη σε υβριστικές πράξεις που προμηνύουν την τραγική πτώση του. Πιο συγκεκριμένα:

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

1. Καταστρέφεται η χλωρίδα και η πανίδα. Δάση γίνονται παρανάλωμα της φωτιάς, οικοπεδοποιούνται, ενώ παράλληλα οι πνεύμονες οξυγόνου ολοένα και λιγοστεύουν. Εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι. Εξαφανίζονται είδη ή μεταλλάσσονται με συνέπεια τη διαταραχή της οικολογικής αλυσίδας και ισορροπίας. Ερημοποίηση εκτάσεων και αλλαγή κλιματικών συνθηκών.

2. **Η ατμόσφαιρα ρυπαίνεται** με απεριόριστες καταστροφές (μνημεία κ.λπ.). Ο υδάτινος κόσμος μολύνεται από τα βιομηχανικά απόβλητα και τις πετρελαιοκηλίδες.

3. **Επιβάρυνση του περιβάλλοντος, ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας:** νέφος, κυκλοφοριακό χάος, πολεοδομία εχθρική προς τη φύση, έλλειψη πράσινου και ελεύθερων χώρων, ρύπανση από τις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες. Ο άνθρωπος αποκόπτεται από τη φύση και εγκλωβίζεται σε ένα τεχνητό περιβάλλον που απειλεί τη σωματική και την ψυχική του υγεία. Οι μεγαλουπόλεις αργοπεθαίνουν και βυθίζονται στην ασχήμια με την άναρχη δόμηση.

Μετάβαση: Η δημιουργία τεχνητών συνθηκών διαβίωσης οδηγεί στη συνολική υποβάθμιση της ποιότητας ζωής — ο άνθρωπος αποκόπτεται από τον ομφάλιο λώρο της φύσης: επισημαίνουμε ότι είναι αναμφισβήτητη πραγματικότητα η αρχή του τέλους για το φυσικό περιβάλλον. Το σήμα κινδύνου ηχεί μέσα από την τρύπα του όζοντος, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την αλλαγή των κλιματολογικών συνθηκών, τη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας, την αδιάκοπη συμβίωση με το θάνατο.

Επιβάλλεται εγρήγορση, αφύπνιση, ενεργοποίηση, διεθνής συνεργασία, εκλογίκευση των απαιτήσεων, σύνεση, συμπιλίωση με τη φύση για να μπορούμε να ελπίζουμε στη συνέχιση της ζωής, στην «επόμενη μέρα».

ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

1. **Αποκέντρωση - επαφή με το περιβάλλον:** Η επαφή με τη φύση γαληνεύει, απαλλάσσει από την πεζή καθημερινότητα, συμβάλλει στην ψυχική ισορροπία. Γίνεται χώρος παρατήρησης, έρευνας και δράσης συμβάλλοντας στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων και στην πρόοδο της επιστήμης.

2. **Συμμετοχή σε φυσιολατρικούς συλλόγους – σε δράσεις προστασίας και ανάδειξης του φυσικού τοπίου:** Το φυσικό κάλλος αφυπνίζει το αίσθημα του ωραίου, προκαλεί αισθητική συγκίνηση, αποτελεί πηγή έμπνευσης και έναυσμα για καλλιτεχνική δημιουργία. Ταυτόχρονα, το μεγαλείο της βοηθά τον άνθρωπο να συναισθανθεί τη μηδαμινότητα του και να πορευθεί προς την αυτογνωσία. Έτσι, καθίσταται δυνατή η συνάντηση με το συνάνθρωπο και το θεό.

3. **Χρήση βιολογικών και οικολογικών προϊόντων στην καθημερινότητα** Μέσα από την καθημερινή βίωση της οικολογίας επιτυγχάνει ποιοτική ζωή, αλλά και προστατεύει το περιβάλλον, του οποίου αποτελεί αναπόσπαστο μέλος. Φέρεται υπεύθυνα και προσεγγίζει την τελείωση της προσωπικότητας, την υγεία και συνακόλουθα την ευτυχία.

4. **Χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, αλλά και αντικατάσταση ενεργοβόρων οικιακών συσκευών με φιλικές προς το περιβάλλον:** Χρήση Εναλλακτικής τεχνολογίας στη παραγωγή ενέργειας και ανακύκλωση προϊόντων. Ήπιες μορφές ενέργειας από ήλιο, κύματα κ.λπ. Άρα δε μιλάμε για υπονόμευση της

τεχνολογίας γενικά και για μια αφελή επιστροφή στη φύση. Μιλάμε για ένα οικολογικό πολιτισμό και μια ανθρωποκεντρική επιστήμη.

5. Μεταφορά πόρων, μέσων, ανθρώπινου δυναμικού στην αγροτική παραγωγή και την κτηνοτροφία, με την επιστήμη να έχει ως κύριο μέλημα την υγεία των ανθρώπων και την προστασία των φυσικών διαδικασιών, όχι το βιασμό στο όνομα του χρήματος και του ανταγωνισμού. Συνειδητοποίηση της ανάγκης να καμφθούν οι συνήθειες του υπερκαταναλωτικού τρόπου ζωής όχι στις πλαστές ανάγκες. Το ζήτημα είναι και προσωπικό.

6. Πολιτική βούληση για σύγκρουση με τη σίγουρη αντίδραση των πανίσχυρων οργανωμένων συμφερόντων της οικονομίας. Διεθνής συνεργασία, γιατί το ζήτημα είναι πλανητικό, παγκόσμιο, πανανθρώπινο και δεν λύνεται στα πλαίσια ενός έθνους. Αυστηρότατη οικολογική νομοθεσία ενάντια στην ρύπανση από τις βιομηχανίες και την ασυδοσία τους στην αναζήτηση κερδών.

7. Από τη νεαρή ηλικία – με την οικογένεια και το σχολείο να πρωτοστατούν ο άνθρωπος να εξοικειωθεί με τη φύση: εκδρομές, συμμετοχή σε δένδροφυτεύσεις, ημερίδες ενημέρωσης. Ενίσχυση της περιβαλλοντικής αγωγής για τη συμμετοχή των νέων στο οικολογικό κίνημα.

Η δημιουργία πολιτισμού πρέπει να γεφυρώνει οικολογικά τις υλικές και τις άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες.